

Teryoshkina N.Y., But A.O.
Admiral Makarov National University of Shipbuilding

HUMAN CAPITAL FORMATION AS A BASIS FOR INNOVATION ECONOMY OF UKRAINE

Summary

The article investigates the nature and role of human capital in the development of innovative economy. Outlined the formation of human capital theory and presented his modern interpretation. The structure of human capital. Analyze its condition and future prospects in Ukraine. Justified the importance of human creativity in the development and implementation of innovations.

Keywords: human capital, innovation economy, technological development.

УДК 330.341.1:334.722.2

МАЛИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ БІЗНЕС МИКОЛАЇВСЬКОГО РЕГІОНУ: ЗНАЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Терьошкіна Н.Є., Токар А.І.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Стаття присвячена дослідженню малого інноваційного бізнесу Миколаївської області. Визначено головні переваги малих підприємств в здійсненні інноваційної діяльності та необхідність їх державного регулювання. Проаналізовано вклад малого бізнесу у розвиток області та особливості його регіональної підтримки. Окреслені основні проблеми, які заважають становленню малого інноваційного підприємництва.

Ключові слова: малий інноваційний бізнес, інноваційна діяльність, державне регулювання.

Постановка проблеми. Специфічні особливості соціального й економічного розвитку України, у тому числі Миколаївської області, полягали останні два десятиліття в концентрації основної уваги на створенні нормативної основи і необхідних умов для успішного просування ринкових реформ. Тому, поки західні розвинуті країни направляли свої головні зусилля і фінансові ресурси на підвищення ролі інновацій (інноваторів) і збільшення технологічного відновлення, наша держава була зосереджена на формуванні ринкової економіки. Отже, не дивлячись на значний наявний інноваційний потенціал держави, ці обставини призвели до істотного відставання в інноваційній сфері та дуже низьких показників інноваційної активності підприємств.

При чому, у даний час виняткова роль у розвитку економіки належить інноваційної діяльності саме малих підприємств, що є активними учасниками переміщення нових знань від науки до промисловості та ринку. Такі підприємства є основою побудови інформаційного суспільства, у якому нові технології і знання стають визначальними факторами економічного росту і розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні проблеми вивчення ролі та стану малих інноваційних підприємств розглядаються в роботах зарубіжних і вітчизняних вчених: А. Бутенко, З. Варналія, В. Гесця, Д. Кейнса, В. Парсяка, Л. Федулової, Й. Шумпетера та ін. Публікації навколо інновацій, розвитку малих підприємств з кожним роком збільшуються.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Але не дивлячись на таке зростання, в наукових колах до цього часу не приділено достатньої уваги малим інноваційним підприємствам Миколаївського регіону. Отже, потреба в систем-

ному науковому дослідженні зазначених проблем обумовлює актуальність даної статті.

Метою статті є дослідження значення та стану розвитку малого інноваційного бізнесу Миколаївського регіону.

Виклад основного матеріалу. Досвід більшості розвинутих країн свідчить про той факт, що малі бізнеси-структури досить ефективні і представляють найбільш динамічно зростаючий сектор [6]. Не дивлячись на те, що великі корпорації мають незаперечний пріоритет у можливостях залучення фінансових, матеріальних і трудових ресурсів для здійснення великих інноваційних проєктів, досвід показує, що для багатьох видів діяльності оптимальним і самим продуктивним є малий бізнес. Розвиток і впровадження нововведень відносяться саме до таких сфер діяльності.

Головні переваги малих інноваційних підприємств були досліджені досить глибоко, підтверджуються практикою господарської діяльності всіх країн з ринковою економікою і включають: 1) гнучкість, ініціативність, динамізм і маневреність у прийнятті управлінських рішень; 2) відсутність інерції, формалізму і бюрократії, властивих великим підприємствам; 3) значну здатність до абсорбції та дифузії нових, оригінальних нововведень і технологій; 4) високий рівень у забезпеченні диверсифікованості товарів і послуг; 5) більш швидку окупність інвестицій.

Доцільність підтримки малого бізнесу державою порозумівається низкою факторів, у тому числі соціальними і макроекономічними аспектами:

– допомагають скорочувати безробіття, що сприятливо позначається не тільки на соціальному розвитку суспільства, але і на темпах економічного росту;

– сприяють у формуванні середнього класу, що підвищує стабільність соціальної системи;

- створюють здорове конкурентне середовище;
- звичайно є відповідальними партнерами і дисциплінованими платниками податків;
- сприяють створенню найбільш сприятливих умов для творчої, вільної інноваційної діяльності;
- дуже часто на таких підприємствах винахідник, власник і менеджер – одна особа, це дозволяє уникнути корпоративних протиріч великого бізнесу;
- нові інформаційні технології створюють сприятливі умови для роботи малих підприємств, що раніш були можливі тільки на великих фірмах.

Посилення регіонального компоненту в реалізації інноваційної політики держави і формування передумов інтелектуальної економіки обумовлює важливість розвитку регіонального науково-технічного потенціалу та підвищення ефективності його використання. Тому слід приділяти більше уваги малому інноваційному бізнесу окремої області, його специфічним рисам та бар'єрам у розвитку.

Основні показники стану малого бізнесу Миколаївського регіону наведено в табл. 1.

Таблиця 1

**Основні показники малого бізнесу
Миколаївської області у 2013 році**

Показник	Усього	Малі підприємства	У% до загальної кількості
Кількість підприємств, од.	10767	10400	96,6
Кількість зайнятих працівників, осіб	134930	49051	36,3
Витрати на оплату праці, тис. грн.	4426447,2	860008,5	19,4
Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг), тис. грн.	54129635,9	13144539,2	24,3
Фінансові результати до оподаткування (сальдо), тис. грн.	1068499,3	188848,7	17,7

Джерело: складено за даними [3]

Як видно з табл. 1 малий бізнес Миколаївської області найбільш чисельний у загальній кількості підприємств, в ньому зайнято більш 1/3 усіх працівників, він оплачує працю 1/5 усіх робітників регіону та реалізує 1/4 продукції (товарів, послуг) у загальному об'ємі.

Інструментом реалізації на регіональному рівні державної політики розвитку підприємництва була Програма розвитку малого і середнього підприємництва у Миколаївській області на 2015-2016 роки [4]. Програма являє собою узгоджений за ресурсами, виконавцями і строками реалізації комплекс заходів (проектів), спрямованих на створення нормативно-правових, фінансових, ресурсних, інформаційних та інших умов розвитку малого та середнього підприємництва в регіоні. Ця програма тісно пов'язана з Програмою економічного і соціального розвитку Миколаївської області на 2015-2017 роки «Миколаївщина-2014» і є логічним продовженням Регіональної програми підтримки малого підприємництва у Миколаївській області на 2013-2014 роки.

За станом на 01.07.2015 в Миколаївській області зареєстровано 634 об'єкти інфраструктури підтримки малого підприємництва, у тому числі: 11 бізнес-центрів, 7 лізингових компаній, 305 небанківських фінансово-кредитних установ, 3 фонди

підтримки підприємництва, 32 інвестиційних та інноваційних фонди та компанії, 241 інформаційно-консультативну установу (у тому числі: юридичні фірми, консалтингові компанії, навчальні центри тощо), 35 громадських об'єднань суб'єктів підприємництва [1].

Основна кількість бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, інноваційних центрів та інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва області зосереджена в 5 містах обласного значення, у тому числі у м. Миколаєві. В районах області консультаційну підтримку надають фізичні особи – підприємці, а також фахівці регіонального фонду підтримки підприємництва у Миколаївській області в рамках виконання Програми розвитку малого і середнього підприємництва у Миколаївській області на 2015-2016 роки [1].

У Миколаївській області діє «Лабораторія інноваційних технологій», основною метою якої є створення та підтримка новітнього середовища ведення малого та середнього бізнесу. Основний напрям діяльності – дослідження й вивчення нових шляхів та методів отримання доходу підприємцями, основні сфери досліджень – Інтернет-технології, Hi-Tech технології [5].

Але, не дивлячись, на державну підтримку малий інноваційний бізнес Миколаївської області випробує значні труднощі у своєму становленні і подальшому розвитку. Так А. Бутенко зазначає, що серед основних причин, які стримують розвиток малого інноваційного підприємництва, необхідно відзначити низький рівень нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності, незадовільний рівень економічної мотивації учасників інноваційного бізнесу (розроблювачів, виробників, інвесторів); відсутність державної політики міжнародного співробітництва у сфері інноваційно-технологічної діяльності [2]. Окрім вище перерахованих факторів, на наш погляд, необхідно також вказати на значне технологічне відставання країни та області, застарілі основні фонди, несприятливий економічний стан країни, недостатній рівень державної фінансової підтримки малого інноваційного бізнесу та декларативність інноваційної політики.

Також слід враховувати такий фактор, як недостатньо високий внутрішній інноваційний потенціал малих підприємств, що є основною перешкодою для впровадження ефективних інноваційних процесів.

Однією з головних причин зростаючого відставання Миколаївського регіону є те, що ідеї інноваційного розвитку, які взяті на озброєння світовим співтовариством, в Україні все ще залишаються на периферії реальних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Крім того, низькими залишаються рівень реалізації науково-технічних досягнень і на внутрішньому ринку.

Є декілька напрямків вирішення економічно-соціальних проблем Миколаївського регіону. Перший полягає у наданні регіону статусу проблемного або депресивного і очікуванні підтримки з боку органів державної влади. Найчастіше депресивними регіонами вважають території з негативною динамікою ключових соціально-економічних показників, пригніченим розвитком, господарською стагнацією та недостатністю. Але в умовах системної кризи, коли майже всім регіонам притаманні вищевказані ознаки, цей підхід стає все більше спрощеним і не може зарадити труднощам.

Тому, більш реальним є другий варіант, при якому у нинішній ситуації Миколаївському регіону необхідно розраховувати на власні сили та знаходити додаткові внутрішні можливості, здійснювати самостійний пошук виходу із кризової ситуації.

Для того, щоб активізувати інноваційну діяльність та на її основі підвищити соціально-економічний розвиток окремих міст, необхідно розробити місцеву еко-

номічну політику, ключовим завданням якої є активізація господарської діяльності в реальному секторі економіки міста. Кожна територія має свій певний набір факторів, які створюють конкурентні переваги.

Досвід розвинутих країн підтверджує вибір організаційно-економічних заходів, які сприяють підвищенню розвитку інноваційної діяльності регіонів, зокрема це:

- формування регіонального законодавства з інноваційної діяльності;
- здійснення спеціальних цільових програм на національному, регіональному та місцевому рівнях;
- прями державні субсидії та цільові асигнування регіональних (місцевих) органів влади;
- податкові пільги, спрямовані на стимулювання регіонального інноваційного розвитку (наприклад, пільги щодо відведення землі, надання оренди);
- формування наукових (технологічних, інноваційних) парків;
- створення інкубаторів малого інноваційного бізнесу;
- організація управлінського консультування підприємств тощо.

Значна увага в Миколаївських регіональних програмах розвитку інноваційної діяльності повинна бути спрямована на поліпшення координації ринкового попиту та пропозиції на інноваційні технології. Причому, якщо відсутні явні стимули для підвищення попиту на інноваційні результати і не були виявлені потенційні користувачі інновацій, украй важко визначити перспективні напрямки розвитку малого бізнесу і визначити його інноваційний потенціал.

Стимулювання попиту для інноваційного розвитку може бути реалізоване у зовнішньому бізнесі-середовищі на основі більш строгих вимог щодо контролю ефективності програм при їхній реалізації. Але ці методи здатні стимулювати лише невелике збільшення інноваційної активності, яка не зможе забезпечити довгостроковий стабільний економічний ріст.

Ситуація також ускладнюється наявністю значного числа компаній-монополістів, які не ставлять

високу конкурентоздатність на передній план і, отже, не стимулюють інновації. Таким чином, інноваційна активність буде зростати, якщо будуть поліпшені механізми конкуренції в кожній окремій галузі. Так як основною передумовою для росту інноваційного потенціалу країни і переходу до інноваційної економіки з інтенсифікацією малих інноваційних підприємств є саме конкуренція.

Отже, здійснений аналіз переконує, що мале інноваційне підприємництво слід розглядати як особливу частину економічної системи, що має власні специфічні функції, завдяки яким воно може стати дійовим джерелом підвищення життєздатності економіки в майбутньому. Подолання проблемних питань регіонального розвитку потребує державного втручання стосовно територій, які опинились у скрутному становищі і мають низький рівень ресурсного потенціалу для відродження конкурентоспроможної виробничої діяльності.

Висновки та пропозиції. Результати аналізу ролі та проблем у розвитку малого інноваційного бізнесу Миколаївської області показують наступні результати: 1) перехід економіки регіону на інноваційний шлях розвитку припускає активну участь у даному процесі підприємств малого бізнесу, оскільки специфіка даних підприємств надає можливість у гнучкому оперативному управлінні, невисоких управлінських витратах, швидкої оборотності капіталу і скороченні термінів реалізації інноваційних проектів; 2) для такого переходу потрібно підвищення зацікавленості держави, громадських організацій, підприємств і приватних осіб, вкласти значну частину своїх доходів в інноваційну діяльність малих підприємств за рахунок пільгового оподаткування і кредитування, забезпечення захисту прав інтелектуальної власності як наукових колективів, так і окремих вчених і розроблювачів, розвиток конкурсних початків у розподілі засобів на наукові програми і проекти при відкритості прийнятих рішень і залученні наукового співтовариства до контролю за використанням коштів.

Список літератури:

1. Аналітична довідка про хід виконання Програми розвитку малого і середнього підприємництва у Миколаївській області на 2015-2016 роки за станом на 01.07.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mykolayiv-oda.gov.ua/ua/regulat/1366095952>
2. Бутенко А. І. Тенденції розвитку малого інноваційного підприємництва в Миколаївському регіоні [Текст] / А. І. Бутенко, Н. В. Гришина // Економічні інновації. – 2013. – № 52. – С. 249-254.
3. Головне управління статистики у Миколаївській області [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.mk.ukrstat.gov.ua
4. Програма розвитку малого і середнього підприємництва у Миколаївській області на 2015-2016 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mykolayiv-oda.gov.ua/ua/regulat/1366095952>
5. Узагальнений звіт про стан виконання регіональних та місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва в Україні у 2013 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dkpr.gov.ua/info/3023.htm>
6. Templeman M. Innovation: Small Businesses Live It, Big Businesses Buy It [Electronic resource] – Mode of access: <http://www.entrepreneur.com/article/231962>

Терещкіна Н.Е., Токарь А.И.

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

МАЛЫЙ ИННОВАЦИОННЫЙ БИЗНЕС НИКОЛАЕВСКОГО РЕГИОНА: ЗНАЧЕНИЕ И ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ

Аннотация

Статья посвящена исследованию малого инновационного бизнеса Николаевской области. Определены главные преимущества малых предприятий в осуществлении инновационной деятельности и необходимость их государственного регулирования. Проанализирован вклад малого бизнеса в развитие области и особенности его региональной поддержки. Очерчены основные проблемы, которые мешают становлению малого инновационного предпринимательства.

Ключевые слова: малый инновационный бизнес, инновационная деятельность, государственное регулирование.

Teryoshkina N.Y., Tokar A.I.
Admiral Makarov National University of Shipbuilding

SMALL INNOVATIVE BUSINESS OF THE MYKOLAIV REGION: SIGNIFICANCE AND DEVELOPMENT PROBLEMS

Summary

The article investigates the Small Business Innovation Mykolaiv region. Identify the main advantages of small enterprises in the implementation of innovation and the need for government regulation. The contribution of small business in the development of the region and especially its regional support. Outlined the main problems that hinder the formation of small innovative businesses.

Keywords: small business innovation, innovative activities, government regulation.

УДК 331.108.26

ОЦІНКА ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ: ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ

Трохимчук Т.В.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Величезний вплив у сучасних соціально-економічних умовах на розвиток регіонів і країн здійснюють виробничі ресурси, які потребують постійного управлінського впливу. У сучасних умовах на перший план серед факторів розвитку виробництва та економіки виходять трудові ресурси, які характеризуються категорією трудовий потенціал. Досліджено проблеми, які виникають при управлінні трудовим потенціалом та підходи, котрі варто застосовувати для його оцінки. Визначено, що необхідною умовою формування якості трудового потенціалу є його оцінка, з метою подальшого планування управлінського впливу. У роботі розкриті підходи до оцінки трудового потенціалу як основи його формування та розвитку. При проведенні оцінки визначено, що найефективнішим є метод анкетування.

Ключові слова: праця, трудові ресурси, трудовий потенціал, управління персоналом, трудова діяльність; управління.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні існують проблеми відставання в розвитку трудового потенціалу як прогресивного напрямку зростання економіки. Це зумовлено: низькою сприйнятливістю трудового потенціалу до інновацій, що перешкоджає їх впровадженню в практичну діяльність підприємств або демонструє їх у край повільну адаптацію; відсутністю або нестачею фахівців, що володіють високим рівнем кваліфікації, науковим і творчим мисленням, націлених на постійний розвиток, через професійне навчання та ефективне використання своїх умінь, знань у практичній діяльності; часте неефективне використання трудового потенціалу, як на рівні суспільства, так і окремого підприємства, окремого працівника; відсутністю налагодженого механізму формування трудового потенціалу, через розвиток принципово нових професійних та інноваційних компетенцій, таких, як інноваційне мислення, вміння генерувати ідеї, ефективно використовувати і сприймати інновації, здатність нестандартно і оперативно підходити до вирішення стратегічних завдань; слабка підтримка державою ідеї формування трудового потенціалу суспільства, починаючи з його первинної ланки – підприємства (у тому числі малого та середнього бізнесу) і закінчуючи трудовим потенціалом великих територій та провідних галузей економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження підходів та методів трудового потенціалу займалися як вітчизняні так і іноземні науковці. Докладно цю тему досліджували такі вчені: В.В. Адамчук, Б.М. Генкін, А.А. Валітова, Н.А. Рухманова та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Оцінку трудового потенціалу на

підприємствах енергозабезпечення ефективно використовувати задля забезпечення збалансованої роботи всіх структурних елементів даного підприємства. Застосування методів оцінки трудового потенціалу організації підвищують рівень кваліфікації працівників та якість наданих послуг.

Мета статті. Метою статті є пошук актуальних підходів та методів до розвитку трудового потенціалу підприємств енергетичної галузі.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах значимість трудового потенціалу, як феномена, формованого специфічними характеристиками трудових ресурсів і робочої сили, а також як складного багатогранного явища, що втілює сукупність характеристик, здібностей, можливостей робочої сили досить велика. Трудовий потенціал утворюється послідовно і поступово, під впливом розвитку економіки, змін у трудових відносинах, вимог до працівника, у формах управлінського впливу. Трудовий потенціал – це інтегрована якісна характеристика, що формується під впливом ефектів емерджентності і середовищного впливу, що створює індивідуальність трудових потенціалів різних регіонів у різні періоди його формування та функціонування.

Трудовий потенціал, як збірна категорія, включає в себе трудовий потенціал окремих особистостей, трудовий потенціал певних верств і груп населення (насамперед об'єднаних рівнем освіти і професійної підготовки), трудовий потенціал організації різного профілю діяльності і галузей. Таким чином, трудовий потенціал, як самостійна категорія, володіє вже своїм відособленим змістом, більшим, ніж проста сума доданків складових його частин.

Для формування підходів до розвитку трудового потенціалу та рішенням вищезазначених проблем